

Ковальчук Дмитро Ярославович

студент гр. ДСПУАзм-14, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

Регіон, як складна система, складається з комплексу взаємопов'язаних елементів, що обумовлює те, що механізм управління фінансовим забезпеченням його діяльності повинен функціонувати на основі конкретно визначених принципів, реалізовуватися з чіткою метою його здійснення, вирішувати поставлені перед ним завдання і вимоги, та виконувати функції за допомогою певних методів.

Фінансове забезпечення регіону повинно здійснюватися в рамках відповідної законодавчо-правової бази, в основі якої лежить регламентування взаємовідносин держави та регіонів для управління фінансовим забезпеченням територій. На основі цього відбувається формування державного бюджету, розробляються державні та регіональні програми економічного і соціального розвитку територій, нормативні документи, що регулюють процеси управління фінансовим забезпеченням на регіональному рівні, регламентують окремі аспекти діяльності господарюючих суб'єктів. Нормами Закону України «Про симулювання розвитку регіонів» (який втратив чинність в середині 2022 року) було визначено, що «фінансування стимулювання розвитку регіонів, подолання депресивності територій здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету в законах України про Державний бюджет України та рішеннях про місцеві бюджети ... на відповідні роки, та інших джерел відповідно до законодавства» [1]. Зважаючи на сучасні реалії, бюджетні ресурси не можуть відігравати провідної ролі у відбудові зруйнованих війною регіонів, проте вони будуть важливим джерелом фінансування проєктів розвитку.

В рамках державної регіональної політики фінансового забезпечення потреб окремих регіонів повинно здійснюватись і фінансування екологічної діяльності. Як обґрунтовано стверджує С. Смолінська «Механізм фінансового забезпечення на регіональному рівні виступає комплексним поняттям, що передбачає сукупність управлінських методів, інструментів, принципів та дій, здійснюваних з боку державних та місцевих органів влади щодо пошуку, залучення, розподілу та найбільш ефективного використання фінансових ресурсів у напрямі збалансованого соціально-економічного розвитку певного регіону та покращення життя населення» [2, с. 110].

При визначенні сутності та змісту фінансового забезпечення екологічної діяльності в регіоні перш за все доцільно дослідити значення економічної категорії «фінансове забезпечення» у цілому. Так, Г. Строкович та С. Гончарук характеризують процес фінансування як процес «функціонування та розвитку економічної, соціальної та будь-якої іншої сфери суспільства, яка відповідає

чинному законодавству» [3]. Тобто розглядають як потреби забезпечення розвитку окремих сфер життєдіяльності

Разом з тим, фінансове забезпечення будь-якого виду діяльності залежить від наявності у достатній кількості фінансових ресурсів. Саме вони є основою успішного функціонування як окремих суб'єктів господарювання, так і забезпечення діяльності економічних систем.

На основі проведеного дослідження можна характеризувати фінансове забезпечення екологічної діяльності як формування та використання фінансових ресурсів в обсягах, достатніх для успішної реалізації заходів щодо забезпечення заходів природоохоронної діяльності й ефективного використання природних ресурсів регіону в рамках обраної фінансової політики.

Фінансова політика у цьому контексті розглядається як сукупність цілеспрямованих заходів щодо формування та ефективного використання фінансових ресурсів регіону, передбачених відповідно до обраної моделі економічного та екологічного розвитку, які містять у собі ресурси її окремих секторів економіки економічної діяльності в регіоні, окремих суб'єктів господарювання і домогосподарств для забезпечення стабільного розвитку на основі використання адміністративних та економічних важелів, створення відповідного інституційного середовища, що сприяють реалізації цієї політики. На думку А. Шалашної «визначити економічну сутність фінансової політики можна як складову інституційного розвитку економіки, що передбачає цілісну сукупність організаційних, правових, інформаційних заходів, механізмів фінансового регулювання, спрямованих на раціональне та ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів у відповідності до пріоритетних напрямів розвитку з метою забезпечення функціонування фінансових механізмів, добробуту громадян, збалансованого соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу» [4].

Значний вплив на екологічний розвиток регіонів має бюджетне регулювання, зокрема, фінансування окремих його напрямків у рамках розвитку економіки регіону та пріоритетних видів діяльності. Для цього використовуються переважно дві форми – пряме бюджетне фінансування (дотації, субвенції) окремих підприємств, видів діяльності, а також певних інвестиційних програм і кредитування за рахунок коштів бюджету у формі відстрочки платежів, недоплати з платежів [5, с. 150]. Щодо розвитку екологічної діяльності регіонів, доцільно виділити державні та регіональні фонди екологічного розвитку.

Уся сукупність економічних стимулів, що застосовується для сприяння розвитку екологічної діяльності в регіоні, поділяється на дві групи: фінансові і не фінансові.

До фінансових стимулів відносять [6]: прямі фінансові стимули – фінансова допомога органам місцевого самоврядування з бюджетів вищого рівня у вигляді трансфертів; податкові стимули – звільнення від сплати податків, податкових кредитів, скорочень податків, вирахувань, повного або часткового повернення раніше сплачених за податками сум тощо;

опосередковані фінансові стимули – гранти й позики регіональним і місцевим органам влади та муніципальним підприємствам, державні і муніципальні позики, а також гарантії щодо позик, випуск як оподатковуваних, так і неоподатковуваних державних і муніципальних облігацій, прискорена амортизація основних фондів тощо.

Серед не фінансових стимулів виділяють такі [7]: безоплатну передачу державної власності, а також її продаж за ціною, нижчою ринкової вартості; створення об'єктів інфраструктури (дороги, водопостачання, каналізація та інші комунально-побутові послуги); професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації персоналу для приватних підприємств за рахунок бюджетних коштів, зокрема субсидування навчальних закладів різної форми власності; інші публічні послуги, що надаються приватному сектору за рахунок суспільних коштів (безкоштовні або частково оплачувані послуги із ведення кадастру й оцінки нерухомості, доступ до результатів досліджень, що забезпечують трансфер технологій і т. д.).

Фінансові інструменти стимулювання екологічної діяльності в регіоні можна характеризувати як сукупність інструментів активізуючого впливу на певну територію, спрямованих на забезпечення її соціально-економічного розвитку через використання економічних, юридичних та організаційних заходів, методів та форм фінансового регулювання.

Фінансові інструменти стимулювання регіонального екологічного розвитку повинні відповідати принципам. До основних принципів відбору інструментів фінансового стимулювання відносяться [8, с. 326]:

1) ефективність – здатність досягнути соціальних, економічних та екологічних цілей найраціональнішим шляхом при мінімальних витратах у межах реалізації політики стимулювання регіонального розвитку;

2) гнучкість – реакція на постійні соціальні, економічні та екологічні внутрішні та зовнішні зміни щодо конкретного регіону;

3) справедливість – відповідність віднесення стимулюючих заходів до певного типу політики стимулювання регіонального розвитку з метою об'єктивності у розподілі наслідків від застосованих фінансових інструментів стимулювання;

4) пріоритетність – застосування фінансових інструментів стимулювання, здатних стати переважними при реалізації певного типу політики стимулювання регіонального розвитку;

5) довгостроковість – вибір і застосування в межах політики стимулювання регіонального розвитку таких довгострокових стимулів, що націлені на сприяння досягнення більш високих соціальних, економічних та екологічних параметрів розвитку регіону;

6) інформативність – наявність об'єктивної інформації про стимулюючі заходи для обґрунтування застосування певних фінансових інструментів стимулювання в межах політики стимулювання регіонального розвитку.

В Україні набір фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку є обмеженим і реалізується через [9, с. 7]:

- бюджетну систему – прямі бюджетні витрати: субсидії, дотації, інші бюджетні трансферти;
- податкову систему – непрямі бюджетні витрати: податкові пільги, спеціальні податкові режими;
- грошово-кредитну систему – непряма підтримка: зменшення облікової ставки, курсова політика, здешевлення кредитів;
- політичну систему – додаткові гарантії інвесторам, особливі умови приватизації, легалізація отриманих доходів тощо.

Для ефективного застосування інструментів стимулювання екологічної діяльності в регіоні особливе значення має механізм, через який вони будуть реалізуватись. У сфері фінансового забезпечення регіонального розвитку на увагу заслуговують такі фінансові інструменти, як інвестиційні субвенції, бюджет розвитку, муніципальні цінні папери, а також фінансові інституції: фінансові асоціації, кредитні спілки, комунальні банки. У сфері сприяння збільшенню обсягів інвестиційного забезпечення екологічної діяльності – Державний фонд регіонального розвитку, державно-приватне партнерство, міжрегіональне співробітництво.

Список використаних джерел:

1. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. №2850_IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text>.
2. Смолінська С. Д., Овчиннікова Т. В. Фінансове забезпечення регіонального розвитку на сучасному етапі розвитку України. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (1). С. 106-110. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2021_3\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2021_3(1)_26)
3. Строкович Г. В., Гончарук С. В. Взаємозв'язок економічних категорій «фінанси», «фінансування», «фінансове забезпечення», «фінансові ресурси». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 16 (2). С. 113-120. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16\(2\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16(2)_27)
4. Шалашна А. О. Державне фінансове забезпечення економічного зростання. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_12_91
5. Кохан І. В. Фінансове забезпечення місцевих бюджетів на прикладі Івано-Франківської області. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15 (1). С. 142-151. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2019_15\(1\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2019_15(1)_18)
6. Куйбіда В. С. Нова державна регіональна політика: від теорії до практики. *Нова державна регіональна політика в Україні: збірник праць*. К.: Крамер, 2009. 232 с.
7. Куйбіда В., Ткачук А., Забуковець-Ковачич Т. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід / за заг. ред. Р. Ткачука. К.: Леста, 2010. 224 с.

8. Гура Я. В. Інструменти стимулювання сталого розвитку регіонів України. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Управління. 2012. Вип. 3. С. 324-333.

9. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: монографія / за заг. ред. Л. Л. Тарангул. НУ ДПС України. Ірпінь, К.: Фенікс, 2012. 532 с.

10. Малиняк Б., Горин В., Письменний В. # аналізуєобюджет: доступно про головне: посібник / за ред. Б. Малиняка. Тернопіль: ZAZAPRINT, 2017. 76 с.

11. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 376 с.